

УДК 371.3:001.895

АЛЬОНА ЛІТВІНЧУК

Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

У статті розглядається проектна технологія як один із провідних методів формування іншомовної компетентності студентів технічних спеціальностей. Проаналізовано цілісну структуру та основні переваги використання навчальних проектів, конкретизовано роль викладача у здійсненні проектної діяльності. Визначені основні передумови ефективного втілення методу проектів у курс дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

Ключові слова: *інноваційні технології, проектна технологія, іншомовна компетентність*

Постановка наукової проблеми та її значення. В сучасній педагогічній науці ведеться активний пошук та випробування різних форм і методів навчання, що ґрунтуються на концепціях активного пізнання та особистісно орієнтованого підходу. Вивчення інноваційних педагогічних технологій та ефективність використання, зокрема, технології проектування у вищій школі є особливо актуальним у вирішенні суперечності підвищення вимог до рівня іншомовної компетентності студентів технічних спеціальностей та часто низьким рівнем знань і недостатньою мотивацією. Тому доцільним вважаємо висвітлити можливості використання проектів у викладанні курсу іноземної мови за професійним спрямуванням у межах компетентісного підходу та окреслити завдання викладача у підготовці до використання цієї технології та ефективного управління проектної діяльності.

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що проблема використання проектної технології в сучасній освітній системі викликає неабиякий інтерес вітчизняних (О.Тарнопольський, Є. Полат, Л. Ващенко, О. Землянська, Н. Масюкова та ін.) та зарубіжних вчених (Ф. Столлер, Г. Бекет, Т. Слейтер). Більшість учених-педагогів розглядають метод проектів як одну із прогресивних педагогічних технологій, яка б дозволила реалізувати цілі компетентісного підходу до навчання іноземної мови, створила передумови для розвитку інтелектуальних та творчих здібностей студентів.

Мета статті полягає у спробі проаналізувати способи організації педагогічного процесу у ході реалізації проекту як поетапної практичної діяльності, націленої на досягнення мети засобами іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система вищої освіти зазнає докорінних змін в парадигмі та методології освіти й вимагає застосування нових технологій у навчально-виховному процесі. Розвиток освітніх процесів неможливий без використання сучасних технологій навчання, які полягають у визначенні найбільш раціональних способів досягнення поставленої мети. Від сучасної системи вищої освіти «вимагається впровадження нових підходів до навчання, які б забезпечували розвиток комунікативних творчих та професійних навичок та вмій на основі потенційної багатоваріантності змісту та організації навчально-виховного процесу» [5, с. 20]. Оптимізація форм освіти створює нові можливості для вирішення проблеми формування високого рівня професійної компетентності студентів.

В умовах глобалізації іншомовна підготовка стає необхідною умовою формування інтелектуального потенціалу суспільства, що є одним із ключових чинників розвитку країни. Освітні процеси, в свою чергу, повинні адаптуватися до всіх соціально-економічних змін та сприяти трансформаційним перетворенням. Розвиток іншомовної підготовки в Україні є одним із об'єктів модернізації вищої освіти, яка вимагає розширення структурно-функціонального змісту, форм і механізмів навчання іноземних мов. У цій структурі посилюється роль і значення інноваційних видів діяльності, підвищення їх технологічності. Підвищення рівня прагматичності у сфері освіти, різке зростання обсягів інформації передбачають використання інформаційних та інноваційних технологій із збільшенням значення активної проектної діяльності, актуалізацією самостійної роботи студентів.

Різні технології професійно-орієнтованого навчання іноземної мови, як показують дослідження та освітня практика, по-різному впливають на ставлення студента до предмета та оволодіння лінгвістичними компетенціями в процесі занять. Організація проектної діяльності може стати тією технологією навчання «Іноземної мови за професійним спрямуванням» (ІМПС), яка вирішить низку проблем: недостатня кількість годин, яку виділяють на вивчення ІМПС, часто дуже низький рівень студентів технічних спеціальностей, як і їхня мотивація до вивчення іноземної мови. Водночас, проектні технології орієнтовані на врахування інтелектуальних та морально-психологічних особливостей студентів (learner-centered approach), реалізують принцип партнерства та співробітництва, здатні спонукати студентів до активності та самостійного навчання. Саме такі принципи навчання стають пріоритетними за сучасних умов розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій. Проектні технології допомагають реалізувати тенденції спрямованості сучасної освіти в інформаційному суспільстві на діяльність, можливість створення власних навчальних проектів на основі інформаційних технологій, посилюють усвідомлення, вмотивованість та особистісне значення освіти, задовольняють прагнення студента до самоосвіти та саморозвитку, навчають співробітництву.

Проектна технологія стає інтегрованим компонентом розробленої і структурованої системи освіти. Вона має на меті стимулювати інтерес студентів до конкретної проблеми, яка вимагає певного арсеналу знань і через проектну діяльність передбачає вирішення проблем, формує вміння практичного використання отриманих знань. В основі цієї технології лежить розвиток когнітивних навичок, вміння самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного та творчого мислення. Проектування, інтегроване у контекст навчання іноземної мови, може сприяти формуванню іншомовної комунікативної компетентності та стати засобом ефективного вирішення сучасних викликів іншомовної освіти.

Компетентність тлумачиться як набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці. Компоненти компетентності визначаються як компетенції, які формуються під час навчального процесу та являють собою комплекс відповідних знань. Іншомовна комунікативна компетентність, у розумінні Н. Гез, вимагає володіння низкою компетенцій, які дозволяють успішно використовувати іноземну мову як у професійній

діяльності, так і для самоосвіти та саморозвитку особистості студента [2, с. 20]. Іншомовну компетентність, на думку М. Гулович, можна розглядати як систему, до якої належать наступні складові: «комунікативні та пізнавальні здібності, пізнавальна активність, мотивація, креативність та готовність до іншомовного спілкування» [3, с. 76].

Існують різноманітні підходи до визначення компетенцій, які формують структуру іншомовної компетентності. Як вважає Н. Ізорія, склад іншомовної професійної компетентності можна представити як сукупність наступних компонентів: компетенції лінгвістичного рівня (мовна, мовленнєва та компенсаторна), компетенції соціолінгвістичного рівня (соціокультурна та комунікативна лінгвокультурологічна) та компетенції прагматичного рівня (предметна (спеціальна), інформаційна та самоосвітня) [4].

Інші дослідники, зокрема Н. Гез, виокремлюють такі складові в системі іншомовної компетентності: вербально-комунікативна компетенція (здатність опрацьовувати, групувати, запам'ятовувати й у разі необхідності, згадувати знання, фактичні дані, застосовуючи мовні позначення); лінгвістична компетенція (здатність розуміти, продукувати необмежену кількість мовно правильних речень за допомогою засвоєних мовних знаків і правил їх поєднання); вербально-когнітивна компетенція (здатність брати до уваги під час мовленнєвого спілкування контекстуальну доречність і вживання мовних одиниць для реалізації когнітивної та комунікативної функцій); метакомунікативна компетенція (здатність володіти понятійним апаратом, який необхідний для аналізу та оцінки засобів мовленнєвого спілкування) [2, с.19].

Проектний метод стає дидактичним інструментом, який створює унікальні передумови для розвитку ключових іншомовних компетенцій як лінгвістичного та екстралінгвістичного рівня (система знань професійних особливостей і реалій), так і навчальних компетенцій (вміння вчитися, користуватися довідковою літературою), стимулюючи розвиток самостійності студента в його досягненнях, вирішенні проблем, прийнятті рішень, відкриває перспективи для розвитку його творчого потенціалу. Ф. Столлер (F. Stoller) визначила наступні переваги застосування проектної технології: 1) наявність навчального процесу та кінцевого продукту; 2) протяжність в часі (від декількох днів до тижнів, і навіть місяців); 3) поєднання всіх необхідних компетенцій; 4) підвищення рівня розуміння студентами теми через інтеграцію мови та змісту; 5) поєднання співробітництва між студентами та індивідуального навчання; 6) студенти несуть відповідальність за збір, обробку та звітування інформації, зібраної з іншомовних джерел; 7) розподіл ролей та відповідальності між студентами та викладачем; 8) кооперативність замість конкуренції та 9) отримання кінцевого продукту (виступ або презентація) як кульмінаційний момент [11].

Зазначені характеристики можуть бути практично застосовані на заняттях ІМПС, де головною метою є розвивати здібності для успішного спілкування в професійному середовищі, які поєднують метакомунікативні компетенції, ряд академічних вмінь та навичок, здатність до повсякденного неформального спілкування. Більшість завдань зорієнтовані на відтворення ситуацій, які можуть виникати в професійній практиці.

Залежно від педагогічного завдання проект може використовуватися:

- як варіант проведення підсумкових занять за розділами програми курсу;
- як метод засвоєння поширених тем програми, які передбачають інтеграцію знань із різних предметів;
- як велика творча робота, яка дозволяє більш глибоко засвоїти запропонований програмою матеріал у структурі аудиторної та позааудиторної діяльності.

Роль викладача в управлінні проектною діяльністю не обмежується консультативною діяльністю. Ефективне застосування проектної технології у викладанні іноземної мови є показником високої кваліфікації, прогресивності професійної діяльності та спрямованості на творчий розвиток студентів. Особливого значення набуває роль викладача як координатора, який управляє процесом виявлення та подолання труднощів, прогнозуючи їх появу та активізуючи світоглядні позиції в навчальному процесі.

Аналізуючи структуру проекту, яка запропонована Г. Бекеттом (G. Beckett) та Т. Слейтером (T. Slater), можна виділити його три основні частини: мова, зміст та навички. Професійний

зміст, який відомий студентам краще, ніж викладачеві, спонукає студентів набувати знань та ділитися ними засобом проекту іноземною мовою. Щодо мовної складової, а саме різних форм та функцій: усне мовлення, письмо, вокабуляр (пласт загальної лексики, наукової та професійної термінології), академічний та науковий дискурс, будова тексту, способи графічного зображення інформації і т.п., то вони належать до компетенцій, які формуються викладачем ІМПС на заняттях. Серед навичок, необхідних для здійснення проекту виділяють наступні: спостерігати, класифікувати, пояснювати, передбачати, вирішувати проблеми, аргументувати та захищати свою думку, прогнозувати, формулювати теорію, робити висновки [8].

Структура проекту була вдало розроблена Л. Ващенко, яка виділила наступні стадії у здійсненні проектної діяльності: організація проекту (виявлення кола інтересів, пошук напрямів діяльності), вибір загальної теми проекту, формулювання проблеми проекту, планування проекту (вибір теми індивідуальних/групових проектів, обдумування шляхів розв'язання проблеми, складання плану роботи над проектом, визначення форм представлення результату, визначення критеріїв оцінювання діяльності), реалізація проекту (визначення джерел інформації і способів її збору, самостійна пошукова або дослідницька діяльність, розподіл обов'язків у пошуковій роботі між учасниками, виготовлення продукту), підсумок проекту (оформлення результатів, підготовка до презентації, захист проектів, оцінювання діяльності, висновки) [1]. Вважаємо доцільним залучати до оцінювання і самих студентів, які виконують роль аудиторії, на яку спрямована інформація, можуть брати участь у обговоренні проектів, висловлювати думку про рівень практичності, доступності викладення та зацікавлення аудиторії.

Провідним завданням викладача в управлінні проектами є ефективна організація цілеспрямованої діяльності студентів, раціональний добір засобів виконання роботи. Важливим чинником є врахування інтересів і здібностей студентів. Основним завданням також є не втратити позитивні мотиви через надскладні вимоги та недостатньо високі здібності або знання окремих студентів, а стимулювати до систематичного оволодіння знаннями. У ході співпраці зі студентом викладач допомагає й спрямовує студента на пошуки необхідної інформації, допомагає у складанні плану, здійснює зворотний зв'язок з метою досягнення успішного результату проектної діяльності; організовує консультування учасників проекту. Під час спільної проектної діяльності викладача-координатора і студентів можна формувати портфоліо виконання проекту, до якого варто залучити: 1) глосарій, або тезаурус, словник основних понять, які допоможуть у формуванні термінологічної компетенції; 2) список основної й додаткової наукової літератури (за проблематикою проектів); 3) моделі, схеми, план проектної діяльності; 4) основні кліше, необхідні для здійснення академічного мовлення та створення презентації.

Висновки. Таким чином, усі зазначені переваги використання проектної технології у викладанні іноземної мови роблять її надзвичайно ефективною та такою, що мотивує бажання самостійно працювати та досягти високого результату у формуванні іншомовної компетентності. Саме тому використання проектів у навчальному процесі дозволяє вирішувати декілька важливих завдань водночас: поглиблення знань студентів через самостійну роботу, формування умінь орієнтуватися в сучасному інформаційному середовищі, розвиток логічного та критичного мислення і навичок застосування набутих знань для вирішення практичних завдань, що допомагає інтеграції знань й умінь студентів в різних галузях науки.

Список використаних джерел

1. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами : монографія / Л. М. Ващенко. – К.: ВПЦ «Тираж», 2005. – 379 с.
2. Гез Н. И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н. И. Гез // Иностранные языки в школе. – 1985. – № 2. – С. 17–24.
3. Гулович М.М. Формування іншомовної компетентності студентів як необхідного фактору академічної мобільності / М.М. Гулович // Сборники научных работ НТУ «ХПИ»: Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти №32 - Вестник НТУ «ХПИ», 2012. – С. 74-81.

4. Изория Н. М. Формирование иноязычной компетентности будущих специалистов сферы туризма в вузах культуры и искусств: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Н. М. Изория. – М., 2008. – 24 с.
5. Морська Л. І. Інформаційні технології у навчанні іноземних мов : навчальний посібник / Л.І. Морська. – Тернопіль: Астон, 2008. – 256 с.
6. Полат Е.С. Новые воспитательные и информационные технологии в системе образования / Е.С. Полат. – М.: Академия, 2001. – 272с.
7. Овсієнко Л.М. Сутність понять «компетенція», «компетентність», «компетентнісний підхід», «якість освіти» у світлі сучасної освітньої парадигми [Електронний ресурс] / Л. М. Овсієнко // Науковий вісник Донбасу. – 2013. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2013_2_32.pdf
8. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.// За заг. ред. О. М. Пехоти. – К: А.С.К., 2004. – 256 с.
9. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти : навчальний посібник / О.Б. Тарнопольський. – К.: Фірма «Інкос», 2006 -248 с.
10. Beckett G. H., Slater T. The project framework: a tool for language, content, and skills integration. ELT Journal. 59 (2): Oxford University Press. – pp. 108-116
11. Stoller F.L. 2006. Establishing a theoretical foundation for project-based learning in second and foreign language contexts. In Project-based second and foreign language education: Past, present, and future, [Електронний ресурс] / ed. G.H. Beckett and P.C. Miller, 19–40. Greenwich, CT: Information Age. – 287р. – Режим доступу: <http://www.infoagepub.com/products/>
12. Stoller F. L. Project work. A means to promote Language content. Forum. [Електронний ресурс] / F. L. Stoller.– 1997. – 35/4. – pp. 107–120. – Режим доступу: <http://ebooks.cambridge.org/>

Стаття надійшла до редакції 03.02.2015 р.

ЛИТВИНЧУК А.

Национальный университет водного хозяйства и природопользования, Ровно, Украина

РЕАЛИЗАЦИЯ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ПРОЕКТНОЙ ТЕХНОЛОГИИ

В статье рассматривается проектная технология как один из прогрессивных методов формирования иноязычной компетентности студентов технических специальностей. Проанализирована целостная структура и главные преимущества использования учебных проектов, конкретизирована роль преподавателя в осуществлении проектной деятельности. Определены ключевые условия эффективного внедрения метода проектов в курс преподавания дисциплины «Иностранный язык профессионального направления».

Ключевые слова: инновационные технологии, проектная технология, иноязычная компетентность

LITVINCHUK A.

National University of Water Management and Natural Resources Use, Rivne, Ukraine

IMPLEMENTATION OF COMPETENCY MODELLING APPROACH IN PROJECT-BASED FOREIGN LANGUAGE LEARNING

The paper considers project technology as one of the leading methods of foreign language proficiency acquisition for engineering students. The framework and the major strengths of project work application in teaching a foreign language have been analyzed, the lecturer's role in implementing the project technology has been specified. The key prerequisites for efficient implementation of the project method have been determined.

Key words: innovation technologies, project technology, foreign language proficiency